

מצורע - מוציא שם רע

זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו והוא אל הכהן: (ויקרא יד ב).¹

ויקרא רבה פרשה טז סימן ו²

אמר ר' יהושע בן לוי: חמש תורות כתובות במצורע: ³ "זאת תורת נגע צרעת" (ויקרא יג נט), "זאת תורת אשר בו נגע צרעת" (שם יד לב), "זאת התורה לכל נגע הצרעת" (יד נד), "זאת תורת הצרעת" (יד נו). והקוף: ⁴ "זאת תהיה תורת המצורע" (יד ב) – תורת המוציא שם רע. ללמדך שכל האומר לשון הרע עובר על חמישה חומשי תורה. לפיכך משה מזהיר את ישראל: "זאת תהיה תורת המצורע".⁵

ויקרא רבה פרשה טז סימן א

"זאת תהיה תורת המצורע" – זהו שכתוב: "שֶׁשׁ הָנָה שָׁנָא ה' וְשָׁבַע תוֹעֵבוֹת תוֹעֵבַת נִפְשׁוֹ" (משלי ו טז) - ר' מאיר ורבנן. ר' מאיר אומר: שש ושבע הרי י"ג. ורבתינו אומרים: שבע.⁶ מה מקיימים רבותינו "ושבע"? זו שביעית שקשה כנגד כולם. ואיזה זה? "משלח מדנים בין אחים". ואלו הן: "עינים רמות, לשון שקר, וידיים שופכות דם נקי. לב חורש מחשבות און, רגלים ממהרות לרוץ לרעה, יפיח כזבים עד שקר, ומשלח מדנים בין אחים" (שם יז-יט). ואמר רבי יוחנן וכולן לקו בצרעת. "עיניים רמות" מבנות ציון ... "לשון שקר" ממרים ... "ידיים שופכות דם נקי" מיואב ... "לב חורש מחשבות און" מעוזיהו ... "רגלים ממהרות לרוץ לרעה" מגיחזי ... "יפיח כזבים עד שקר" מישראל ... "ומשלח מדנים בין אחים" מפרעה ...⁷

לפיכך היה משה מזהיר את ישראל: "זאת תהיה תורת המצורע" - המוציא רע.⁸

¹ פרשת מצורע פותחת בתורת טהרת המצורע, לאחר שבפרשת תזריע הקודמת פורטו נגעי המצורע. לאורך דיני הצרעת לא נזכר המונח "מצורע". נזכר איש או אדם כי יהיה בהם נגע צרעת, נזכר גם המונח "צרוע" או "איש צרוע", אבל המילה "מצורע", שעליה יש דרשות רבה ונתנה לפרשה את שמה, נזכרת לראשונה כאן, בפרשת טהרת המצורע. כאילו לומר, כעת כשנרפא האדם מהצרעת ומקיים את תהליך טהרתו המאפשר לו לחזור למחנה ישראל, עכשיו בולט התואר מצורע. עכשיו אנחנו יודעים מדוע נגע בו הנגע.

² כמעט כל המדרשים שנוביא הם ממדרש **ויקרא רבה** פרשה טז, פרשת מצורע. הבאנו אותם לפי סדר שמתאים לנו, הקורא מוזמן לעיין במקור ולקרוא את הפרשה כולה כסדר שמופיעה בדפוסים.

³ חמש פעמים מוזכר הביטוי "תורה" בהקשר עם המצורע או הצרעת.

⁴ היינו חזר וכלל וסיכמ.

⁵ "זאת תהיה תורת המצורע" הוא הפסוק השני בסדר הפסוקים במקרא (אולי כנגד ספר שמות שבו נצטרע משה וע"י האגדה גם פרעה?), והפסוק החמישי בדרשה אשר מקיף את כל שאר הפסוקים וחותרם את הדרשה הוא אולי כנגד ספר דברים בו הצטוונו: "הַשֹּׁמֵר בְּנֶגַע הַצִּרְעָתָה לְשֹׁמֵר מְאֹד וְלַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יוֹרֶה אֲתֶכֶם הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם כְּאֲשֶׁר צִוִּיתָם תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת" (דברים כד ח). מדוע הוא הפסוק החשוב? פירוש א.א. הלוי מציע משום שהוא בראש פרשת מצורע (היא סדרה ט או י בספר ויקרא לפי **סדר קריאת התורה בארץ ישראל**). אולי גם משום שהוא היחיד המזכיר את המצורע, את האיש, ולא את המחלה (כל השאר מזכירים את הצרעת). ואולי גם משום שפסוק זה הוא החיובי מכולם. הוא מזכיר את הטהרה ואת הריפוי: "זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו ... והנה נגע הצרעת מן הצרוע".

⁶ על מנת להבין את מחלוקת רבי מאיר וחכמים יש לקרוא את פרק ו במשלי פסוקים יב עד יט בשלמותם. הפסוק בו פותח המדרש: "שֶׁשׁ הָנָה שָׁנָא ה' וְשָׁבַע תוֹעֵבוֹת נִפְשׁוֹ" עומד באמצע בין התיאור: "אָדָם בְּלִיעַל אִישׁ אֶן הוֹלֵךְ עֲקֻשׁוֹת פֶּה: קָרָן בְּעֵינָיו מִלֵּל בְּרִגְלוֹ מִרָה בְּאַצְבָּעָתָיו: תִּהְפְּכוֹת בְּלִבּוֹ חֵרֶשׁ רַע בְּכָל עֵת מְדַיְנִים וְשִׁלַּח" ובין התיאור שבא אחריו: "עֵינָיִם רְמוֹת לְשׁוֹן שֶׁקֶר וְיָדַיִם שֹׁפְכוֹת דָּם נָקִי: לֵב חֹרֵשׁ מַחְשְׁבוֹת אֶן רְגָלִים מְמַהְרוֹת לְרוֹץ לְרָעָה: יָפִיחַ כְּזָבִים עַד שֶׁקֶר וּמְשַׁלַּח מְדַיְנִים בֵּין אַחִים". רבי מאיר סבור שהפסוק "שֶׁשׁ הָנָה שָׁנָא ה' וְשָׁבַע תוֹעֵבוֹת נִפְשׁוֹ" מכוון על שני הקטעים. על השש (השישה) שבאים לפני ועל השבע (השבעה) שבאים אחריו, ולכן בסך הכל 13. חכמים סבורים שהוא מכוון רק על הפסוקים קדימה ואז הם צריכים להסביר מה פירוש "ושבע" – מה עושה כאן וא"ו החיבור (לפי רבי מאיר זה פשוט, שש אחורה ושבע קדימה). התשובה לפי חכמים היא: "ושבע" היא התכונה השביעית ו"מְשַׁלַּח מְדַיְנִים בֵּין אַחִים" שהיא הגרועה מכולם ואולי התוצאה של כל קודמותיה.

⁷ ראה דברינו **צרעת כי תהיה באדם** בו סקרנו דמויות רבות מהמקרא שלקו בצרעת: פרעה, בתו, משה, מרים, אהרון, דוד, יואב, נעמן, גיחזי, חזקיהו, קין, וְשִׁתִּי וּמִי לֹא.

⁸ מצורע – מוציא רע, או, בנוסחאות אחרות: מוציא שם רע. נראה שהנוסח "מוציא רע" נכון יותר, לא רק בגלל הקרבה למילה מצורע – מוציא רע, אלא בגלל שהמדרש, בעקבות הפסוקים במשלי, מונה מגוון מעשים רעים הנובעים מכל איברי האדם, לאו דווקא הפה: עיניים, רגליים, ידיים ועוד. מוציא שם רע הוא דין אחר בתורה של מי שהעליל על אשה שזנתה קודם נישואיה (דברים כב ט). אבל כבר השתרש הביטוי מוציא שם רע ועניין הצרעת נקשר לא לרוע כללי או גופני, אלא לרוע שבא מדיבור – לשון הרע. ראה מדרש תנחומא בפרשתנו סימן א: "א"ר פדת: בריה כרותה להקב"ה בעולם: כל מי שמספר לשון הרע ילקה בצרעת. מנין? ממה שקראו (כתיב) בענין: וזאת תורת המצורע - אל תקרי המצורע אלא המוציא שם רע. אמרו רבותינו זכרונם לברכה: אין הנגעים באים על האדם אלא על לשון הרע שמוציא מפיו. ורוח הקדש צווחת ואומרת לו: אל תתן את פיך לחטיא את בשרך (קהלת ה ה) - אל תתן רשות להוציא דבר מפיו לחטיא את בשרך להלקות את גופך. ואל תאמר לפני המלאך כי שגגה היא - ואל תאמר לפני המלאך הממונה עליך בשגגה הוצאתי הדבור מפיו. שכל דבור ודבור שיצא מפיו בספר נכתבים בין טוב בין רע בין בשוגג בין במזיד".

ויקרא רבה פרשה טז סימן ג

ר' יוחנן ור' שמעון בן לקיש. ר' יוחנן אמר: אסור להלך למזרחו של מצורע ארבע אמות. ור' שמעון אמר: עד מאה אמות. ואינם חלוקים. מי שאמר: עד ארבע אמות – בשעה שאין הרוח יוצא. ומי שאמר: עד מאה אמה – בשעה שהרוח יוצא, אפילו עד מאה אמה אסור להלך.⁹ ר' מאיר לא היה אוכל ביצה ממבוא של מצורע. ר' אמי ור' אסי לא היו נכנסים למבוא של מצורע. ור' שמעון בן לקיש כשהיה רואה אחד מהם במדינה,¹⁰ היה רוגמו באבנים. אמר לו: צא למקומך, אל תזהם את הבריות. שנה ר' חייא: "בדד ישב" (ויקרא יג, מו) – בלבדו ישב. ור' אלעזר בר' שמעון כשהיה רואה אחד מהם, היה מְטַמֵּן ממנו, על שום שכתוב בו: "זאת תהיה תורת המצורע" – תורת המוציא רע.¹¹

ויקרא רבה פרשה טז סימן ד

ר' לעזר בשם רבי יוסי בן זמרא אמר: רמ"ח איברים יש בו באדם, מהם רבוצין מהן זקופין. ולשון זה נתון בין שני לחיים ואמת המים עוברת תחתיו ומכופל כמה כפולות. בוא וראה כמה שריפות הוא שורף! אילו היה זקוף ועומד – על אחת כמה וכמה. לפיכך משה מזהיר את ישראל ואומר להם: "זאת תהיה תורת המצורע" – המוציא שם רע.¹²

מדרש תנחומא (בובר) פרשת מצורע סימן ד

ראה מה קשה לשון הרע, שהוא קשה מגילוי עריות ומשפיכות דמים ומעבודה זרה, מגילוי עריות, דכתיב: "ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת וחטאתי לאלהים" (בראשית לט ט).¹³ משפיכות דמים, דכתיב: "ויאמר קין אל ה' גדול עוני מנשוא" (בראשית ד יג). עבודה זרה, דכתיב: "אנא חטא העם הזה חטאה גדולה" (שמות לב לא). וכשהוא מזכיר לשון הרע אינו אומר לא "גדול" ולא "גדולה", אלא "גדולות", שנאמר: "יכרת ה' כל שפתי חלקות לשון מדברת גדולות" (תהלים יב ד), לכך נאמר: "מות וחיים ביד לשון" (משלי יח כא).¹⁴ דבר אחר: "מות וחיים ביד לשון" – אל תאמר הואיל וניתנה לי רשות לדבר, הרי אני מדבר כל מה שאני מבקש. הרי כבר הזהירה התורה אותך: "נצור לשונך מרע ושפתיך מדבר מרמה" (תהלים לד יד). שמא תאמר שאתה

⁹ Wind Shield factor ?

¹⁰ בעיר, בכרך במקום יישוב (מקור המילה: ערבית). ראה תנחומא פרשת במדבר סימן ב: "משל לנשיא שנכנס למדינה, וראו אותו בני המדינה וברחו, נכנס לשניה וברחו מלפניו, נכנס לעיר אחד חרבה ראו אותו התחילו מקלסין אותו. אמר הנשיא: זו העיר טובה היא מכל המדינות, כאן אני בונה לי אכסניא ובכאן אני דר". בהקשר זה, הביטוי "הכל כמנהג המדינה" משמעו הוא: "הכל כמנהג המקום". ראה מסכת פסחים פרק מקום שנהגו דף נא ע"א, מה קרה כשהגיעו בניו של רבן גמליאל לעיר כבול שבגליל ולא ידעו את מנהגי המקום: "מעשה ביהודה והלל בניו של רבן גמליאל, שרחצו שניהם כאחד בכבול, ולעזה עליהן כל המדינה, אמרו: מימינו לא ראינו כך".

¹¹ מדרש זה מתאר בצבעים קשים את יחס החברה, וחכמים בראשם, למצורע שהיום אנו יודעים שהיא מחלה לכל דבר הניתנת לריפוי. כאן באמת נראה לומר מצורע – המוציא רע, או אפילו המוציא רע. לצד הדחייה הקשה כל כך של המצורע, חיפשו חכמים את הסיבה שבעטייה מקבל האדם עונש גדול כזה. חיפשו ומצאו: המוציא שם רע. מגודל העונש אתה למד על גודל החטא והמוציא או מוצא רע הוא משום שהוציא שם רע. ראה תוספתא מסכת נגיעים (צוקרמאנדל) פרק ו הלכה ז: "כיצד ראיית הנגע ספק יש בו כשני גריסין ספק אין בו ספק ירקרק שבירוקין ואדמדום שבאדומים היה בא אצל הכהן והכהן אומר ואמר לו צא ופשפש בעצמך וחזור בך שאין הנגיעים באין אלא על לשון הרע ואין הצרעת בא אלא על גסי הרוח". ובאבות דרבי נתן נוסח ב פרק טז: "רבי שמעון אומר: אין הנגיעים באים אלא על לשון הרע ואין הצרעת [באה] אלא על גבה רוח". חייבת להיות סיבה למכה כה קשה. הנידוי החברתי הוא עונש על פירוד ופירוד חברתי שהמצורע גרם בדיבורו ומעשיו. ובימינו, הגם שלא פחתה לשון הרע, נעלמה מחלת הצרעת.

¹² מדרש זה עורר בנו את האסוציאציה של הנחש בגן עדן שהוא סמל לשון הרע ובתחילה הולך זקוף עד שהסית את חוה ונגזר עונשו שנקצצו רגליו והוא הולך על גחונו (בראשית רבה יט סימנים א ג). ואחרי כל זאת, גם במצבו החדש כשהוא הולך על גחונו, הוא ממשיך לישוך ולהטיל את ארסו. כמו הלשון שהיא גחונו ורבוצה בין האברים והחיים והמוות בידה (משלי יח כא). ראה ויקרא רבה כו ב פרשת אמור: "אמר ר' שמואל בן נחמן: אמרו נחש: מפני מה אתה מצוי בין הגדרות? אמר להם: מפני שפרצתי גדרו של עולם. מפי מה אתה מהלך ולשונך בארץ? אמר להם: מפני שהוא גרם לי. אמרו לו: וכי מה הנייה יש לך? ארי דורס ואוכל, זאב טורף ואוכל, ואתה נושך וממית! ... ומפני מה אתה נושך באבר אחד, וכל האברים מרגישים? אמר להם: ולי אתם אומרים? אמרו לבעל הלשון, שהוא אומר כאן והורג ברומי, אומר ברומי והורג בסוף העולם. ולמה נקרא שמו [לשון] שלישי? שהוא הורג שלשה: האומרו והמקבלו וזה שנאמר עליו".

¹³ גילוי עריות היא "רעה גדולה", ולהלן נראה שלשון הרע היא "רעה גדולה" ממנה, כפי שממשיכה הדרשה.

¹⁴ ראה הדרשה על פסוק זה במדרש ויקרא רבה לג א בהקשר של אונאת ממון ודברים, בפרט הסיפור על חכמתו של טבי עבדו של רבן גמליאל שהביא לו בשר לשון מהשוק הן כשזה ביקש שיביא דבר טוב והן כשביקש שיביא דבר פחות. ומשם הסיפור על הסעודה שעשה רבי לתלמידיו והביא להם פעם לשונות רכים ופעם לשונות קשים. בדברינו [על אונאת ממון ורכות הלשון](#) בפרשת בהר.

מְחַסְרָא¹⁵ - אין אתה אלא מְשִׁתְּפָר! ורוח הקודש מצווחת: "שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו" (משלי כא כג), אל תהי קורא כן, אלא: שומר מצרעת נפשו.¹⁶

ויקרא רבה פרשה טז סימן ב

"זאת תהיה תורת המצורע" – זהו שכתוב: "מי האיש החפץ חיים" (תהלים לד יג). מעשה ברוכל אחד שהיה מחזר בעיירות הסמוכות לציפורי. והיה מכריז ואומר: מי שמבקש לקנות סם חיים יבוא ויטול. נכנס לעכברא זו וקרוב לביתו של ר' ינאי.¹⁷ היה [ר' ינאי] יושב ופושט בטרקלינו.¹⁸ שמעו מכריז: "מי שמבקש לקנות סם חיים". אמר לו: בוא עלה לכאן, מכור לי. אמר לו: לא אתה צריך לו ולא שכמותך. הטריח עליו. עלה אצלו.¹⁹ הוציא לו ספר תילים,²⁰ הראה לו פסוק זה: "מי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב". מה כתוב אחריו? "נצור לשונך מרע ושפתיך מדבר מרמה, סור מרע ועשה טוב, בקש שלום ורודפהו" (שם יד-טו). אמר ר' ינאי: כל ימי הייתי קורא הפסוק הזה ולא הייתי יודע היכן הוא פשוט,²¹ עד שבא רוכל זה והודיעו: "מי האיש החפץ חיים". אמר ר' חגי: אף שלמה מכריז ואומר: "שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו" (משלי כא כג) – שומר מצרעת נפשו. לפיכך משה מזהיר את ישראל ואומר להם: "זאת תהיה תורת המצורע" – תורת המוציא שם רע.²²

ויקרא רבה פרשה ט סימן ג

מעשה ברבי ינאי שהיה מהלך בדרך וראה אדם אחד שהיה משופע ביותר.²³ אמר לו: ישגיח רבי להתקבל אצלנו.²⁴ אמר לו: אעשה מה שיהנה אותך. הכניסו לביתו האכילו והשקוהו. בדקו במקרא – ולא מצאו, במשנה – ולא מצאו, בתלמוד – ולא מצאו, בהגדה – ולא מצאו.²⁵ אמר לו: ברך! אמר לו: יברך ינאי בביתו. אמר לו: יש

¹⁵ שאתה מפסיד משהו בכך שלא דברת.

¹⁶ נעשה אתנחתא קלה במדרש תנחומא, שממשיך את לשון הרע ההורגת שראינו בהערה 12, לפני שנמשיך במדרש ויקרא רבה שבפרשה. מדרש זה מזכיר לנו שאם בתורה צריכים לדרוש "מצורע – מוציא שם רע", הרי בכתובים יש לנו פסוקים רבים והבולט אולי מכולם הוא הפסוק במשלי: "מוות וחיים ביד לשון", ששגור בלשונו היום באופן קצת שונה: החיים והמוות ביד הלשון. הדרשה הראשונה מזכירה את שנאת חנם שבגינה חרב בית שני והיא שקולה כנגד שלוש העבירות החמורות של "ייהרג ואל יעבור" (יומא ט"ב). מעבר לדרשות המוסריות על לשון הרע, ניתן להבין את הפסוק ממשלי "מות וחיים ביד לשון" כפשוטו, בכך שלשון הרע מסכסכת בין אנשים וגורמת למריבות שסופן שפיכות דמים. על כוחה של הלשון כמסכסכת אבל גם כמיישרת הדורים, ראה במדרש תהלים (בובר) מזמור לט, הסיפור על מלך פרס שנטה למות ואמר לו הרופאים שאין לו רפואה אלא בחלב לביאה, ושלח לשלמה ושלמה נעזר בבניהו בן יהודע, ורבו האיברים ביניהם למי מגיע הקרדיט.

¹⁷ עכברא היא שם עירו של ר' ינאי, משערים שמקומה בגליל העליון מזרזם לצפת. נראה שבדרשה זו "נתקפלה הארץ" במקצת וקרוב זה אל זה הגליל העליון (עכברא) והגליל התחתון (ציפורי) והעיקר הוא גלגול המעשה.

¹⁸ יושב ולומד את פסוקי המקרא, בפשטותם ולא עוסק בדרשות הלכה. ביטוי זה הוא אולי ייחודי למדרש (!) ויקרא רבה. ראה ויקרא רבה פרשה כו סימן ז, פרשת אמור, בדרשה על שאול ובעלת אוב, שם הביטוי הוא: "רבי היה פושט המקראות". ראה דברינו [שאל בפרשת אמור](#). ובמקומות רבים בתלמוד מצאנו שלאחר דרשה המוציאה את הפסוק מפשוטו, שואלת הגמרא: "פשטיה דקרא במאי כתיב? ראה ערובין כג ע"ב, כתובות קיא ע"ב, קידושין פ ע"ב ועוד. ראה גם הביטוי: "ר' לעזר בן פרטא היה פושט בו דברים, ר' היה כופל בו דברים" (תוספתא פסחים פרק י הלכה ט) שהוא מענייני אמירת הגדה של פסח הבאה עלינו לטובה. ראה דברינו [אין מקרא יוצא מידי פשוטו](#) בפרשת וישב.

¹⁹ השווה עם המדרש בדברים רבה ז על האיש שמוכר ארגמן והמלך קרא לו ואמר לו: מה אתה מוכר? והוא ענה לו: "אצלך אינו כלום". בדברינו [כבד פה וכבד לשון](#) בפרשת וארא.

²⁰ בספרות הארץ ישראלית, תלמוד ירושלמי ומדרש ויקרא רבה, מופיע פעמים רבות ספר תילים במקום ספר תהלים. גם הדרשן שלנו: ינאי, נכתב בכתבי הארץ ישראל ינאי בלי אל"ף. ינאי היא לשון (כתיב) בני בבל. לגבי תילים (או תלים) במקום תהלים, ראה הקדמת עמוס חכם בפירושו דעת מקרא לספר תהלים: "בלשון חז"ל נבלעה הה"א". כך בהגיה ומשם עבר לכתיבה.

²¹ לא הבנתי את פשוטו של מקרא. ראה גם שבת סג ע"א: "אמר רב כהנא: כד הוינא בר תמני סרי שנין והוה גמירנא ליה לכוליה תלמודא, ולא הוה ידענא דאין מקרא יוצא מידי פשוטו" (כאשר הייתי בן שמונה עשרה שנה ולמדתי כבר את כל התלמוד ולא ידעתי שאין מקרא יוצא מידי פשוטו). ונראה שכבר הארכנו בדרשות על פְּשׁוּטוּת.

²² ראה גלגולו של מדרש זה במדרש תנחומא (בובר) בפרשתנו (סימן ה), שם נכנסת לסיפור בתו של ר' ינאי (ראה קידושין יא ע"א על בנותיו של ר' ינאי) ונוסף שם גם התשלום שר' ינאי שילם לרוכל (שהרי זו הייתה פרנסתו של אותו רוכל, למכור פסוקים). וזה נוסח המדרש בתנחומא: "אמרו רבותינו: מעשה ברוכל אחד שהיה מסבב בעיירות, והיה מכריז ואומר: מי מבקש סם חיים. שמעה בתו של ר' ינאי, אמרה לאביה: רוכל אחד מסבב ואומר: מי מבקש סם של חיים. אמר לה: לכו וקראי לו. הלכה וקרא לו אצל ר' ינאי. א"ל: איזהו סם של חיים שאתה מוכר? א"ל אותו הרוכל: בי, אין אתה יודע מה הסם הזה? א"ל: אפילו כן, הודיעני. א"ל: הבא לי ספר תילים. הביאו לו וגיללו, והוא מראה לו מה שאמר דוד: מי האיש החפץ חיים וגו' נצור לשונך מרע וגו' (תהלים לד יד). מה עשה ר' ינאי? נתן לו ששה סלעים. אמרו לו תלמידיו: רבי, לא היית יודע הפסוק הזה? א"ל: הן, אלא שבא זה ובידרו בידו". ראה גם מסכת עבודה זרה דף יט עמוד ב: "מכריז רבי אלכסנדר: מאן בעי חיי? מאן בעי חיי? כנוף ואתו כולי עלמא לגביה, אמרי ליה: הב לן חיי, אמר להו: מי האיש החפץ חיים וגו' נצור לשונך מרע וגו' סור מרע ועשה טוב וגו'".

²³ משופע – עשיר, הדור בלבשוו זה מה שגרם לר' ינאי לטעות בו.

²⁴ לשון נאה להזמין אדם להתארח. ר' ינאי מזמין את אותו איש אליו לסעודה.

²⁵ ר' ינאי הזמינו לומר דבר תורה על שולחנו והאיש לא ידע לומר כלום, לא בהלכה ולא באגדה. וכפי שנראה בהמשך, גם לא ידע לברך. ודווקא על זה אין לתמוה שהרי תלמידי חכמים גדולים וטובים לא ידעו לפרוס על שמע או לומר ברכת חתנים. ראה ויקרא רבה כג ד הסיפור על ר' אלעזר חסמא שלא ידע לפרוס על שמע ועל ר' יונה שהיה מקפיד לשנן לתלמידיו את [ברכות האבלים](#).

בך לומר מה שאני אומר לך? אמר לו: הן. אמר לו: אמור: אכל כלב פיתו של ינאי. עמד, תפסו ואמר לו: מה? ירושתי אצלך ואתה מונה אותי? אמר לו: ומהי ירושתך אצלי? אמר לו: פעם אחת הייתי עובר לפני בית ספר ושמעתי קול התינוקות אומרים: "תורה צוה לנו משה מורשה קהילת יעקב" – "מורשה קהילת ינאי" לא כתוב כאן, אלא: "קהילת יעקב".²⁶ משנתפייסו זה לזה, אמר לו (ינאי לאורח): במה זכית לאכול על שולחני? אמר לו: מימי לא שמעתי מילה רעה והחזרתיה לבעליה. ולא ראיתי שנים שמתכתשים זה עם זה, ולא נתתי שלום ביניהם. א"ל: כל דרך ארץ זו אצלך וקראתיך כלב? וקרא עליי: "יִשָּׁם דְרָךְ אַרְצָנוּ בְּיַשָּׁע אֱלֹהִים" (תהלים נ כג) – שִׁי"ן כתוב: הַשָּׁם דְּרוּכּוּ שׁוּוּה הַרְבֵּה. שאמר ר' ישמעאל בר רב נחמן: עשרים וששה דורות קדמה דרך ארץ את התורה. זהו שכתוב: "לשמור את דרך עץ החיים" (בראשית ג כד). "דרך" – זו דרך ארץ ואח"כ "עץ החיים" – זו תורה.²⁷

תלמוד ירושלמי מסכת ברכות פרק א הלכה ב

רבי שמעון בר יוחאי אמר: אלו הוינא קאים על טורא דסיני בשעתא דאתיהבת תורה לישראל, הוינא מתבעי קומי רחמנא דיתברי לבר נשא תרין פומין. חד דהוי לעי באוריתא וחד דעבד ליה כל צורכיה. חזר ומר: ומה אין חד הוא לית עלמא יכיל קאים ביה מן דילטוריא דיליה, אילו הו תרין על אחת כמה וכמה.²⁸

שבת שלום מחלקי המים

מים אחרונים: כמה דורות אחרי ר' ינאי האמורא (דור ראשון, תלמיד של ר' יהודה הנשיא), קם בעם ישראל ינאי אחר, מראשוני וגדולי פייטני ארץ ישראל (המאה חמישית או השישית, סמוך לחתימת התלמוד), שעיתר כמעט את כל סדרות הקריאה בתורה (לפי מנהג ארץ ישראל) בפיוטיו. וזה פיוטו לפרשת מצורע:

יְהִי טְהָרָה טְמֵאָת טָנוּף דְּמִינֵנוּ / וְתִלְבִּין וְתִצְהִיר צוֹאֵת אֲדָמָנוּ

נְטֵמָאנוּ בְּכָל טְמֵאָה / טְהַרְנוּ בְּכָל טְהָרָה // טָנְפָנוּ בְּכָל מְקוֹם / נְקִינוּ מְכָל מְקוֹם

יְקוֹד בְּאֵנוּ בְּאֵשׁ / כְּכָל אֲשֶׁר יָבֹא בְּאֵשׁ // וְעִבְרָנוּ בְּמִים / כְּכָל עוֹבֵר בְּמִים

יְקוֹשׁ דְּמֵי יְרוּשָׁלַיִם / הַדִּיחַ מְשֻׁמִּים // לְהַרְחֵץ בְּמִים / בְּגֵי הַרְחֻצָּה בְּמִים

(קרובה לפרשת מצורע, פיוטי ינאי עמ' קנו, נמצא גם בספרה של שלומית אליצור 'שירה של פרשה', עמ' 183)

למידע נוסף על ינאי הפייטן, ראה: <http://www.daat.ac.il/daat/sifrut/maamarim/reshit7-2.htm>

²⁶ אז בסוף האיש כן ידע ללמוד קצת ואף הצליח להפיל את ר' ינאי בפח, כאשר דיבר על ירושה שלו שנמצאת אצל ינאי. לפחות דרשה אחת שמע וזכר היטב, או שמא הדרשן שם דברים בפיו ... כך או כך, ראה דברינו מורשה קהילת יעקב בפרשת וזאת הברכה.

²⁷ אגב הסיפור הקודם על ר' ינאי, לא יכולנו שלא להביא גם סיפור זה עליו כבר הרחבנו בדברינו השם והשם את דרכו בפרשת צו. סיפור זה מזכיר לנו סיפור אחר על חכם שפגע והעליב איש פשוט ונהג שלא בדרך ארץ (שקודמת לתורה כפי שהמדרש שלנו מסיים). ראה הסיפור על ר' אלעזר ברבי שמעון שפגש איש מכוער ואמר לו: "כמה מכוער אתה" (אבות דרבי נתן נוסח א פרק מא, מסכת תענית דף כ ע"ב). אבל אנחנו רוצים להתמקד בר' ינאי. כיצד פוגע ר' ינאי באורח שלו? האם שכח את סם החיים שמכר לו הרוכל? או אפשר שהסיפור במדרש ויקרא בפרשתנו (המדרש הקודם) על האיש שמכר סם חיים לר' ינאי ולימד אותו "מי האיש החפץ חיים ... נצור לשונך מרע" הוא סיפור מתקן לסיפור הזה בו ר' ינאי פוגע באיש פשוט שאיננו יודע ללמוד תורה ולומד שדרך ארץ קדמה לתורה? האם הבין ר' ינאי שאכן הוא זקוק לסם החיים של נצור לשונך מרע ולמד לא לזלזל באף אדם?

²⁸ תרגום חופשי שלנו: אמר רבי שמעון בר יוחאי: אילו הייתי קיים (נמצא) על הר סיני בשעה שניתנה תורה לישראל, הייתי תובע (מבקש) לפני המקום שיברא לבן האדם שני פיות: אחד ללמוד תורה ואחד לעשות בה שאר כל צרכיו (לאכול, לעבודה: שיחות חולין וכו'). חזר ואמר (רשב"י): ומה אם הוא אחד (הפה) אין העולם יכול לעמוד בו מלשון הרע שבו, אילו היו שניים, על אחת כמה וכמה. נראה שאמירה זו משקפת את תמצית עולמו הפסימית של רבי שמעון בר יוחאי באופן חד וברור ואין צורך להכביר בהערות שוליים ושוליות. ראה דברינו ואספת דגנך בפרשת עקב וכן רבי שמעון בר יוחאי – בין המערה לטבריה בל"ג בעומר.